

ЯЗИЧНИК СИВИЙ

Ligularia glauca (L.) J.Hoffm.
(*L. carpatica* (Schott, Nym. et Kotschy) Pojark.;
L. bucovinensis auct. non Nakai)

Родина Айстрові (Складноцвіті) — Asteraceae
(Compositae)

Природоохоронний статус виду
Зникаючий

Наукове значення
Реліктовий ендемік в ізольованих локалітетах на пн.-сх. межі ареалу.

Ареал виду та його поширення в Україні
Пд. сх. Середньої Європи, Трансильванія. В Україні — дуже рідко на Придністров'ї й Покутті. Є вказівки для Чернівецької, Львівської та Закарпатської обл., не підтверджені гербарними зборами. Адм. регіони: ?Лв, Ів, Тр, ?Зк, ?Чц, Хм.

Чисельність та структура популяцій
Популяції малочисельні з порушеною структурою. У відомих локалітетах за останні 30 років чисельність виду знизилася на 50–60%. В карстовій лійці біля с. Чортовець в 2007 р. із 35 екземплярів у генеративній стадії перебувало 5–6, в 2009 р. загальне число екземплярів скоротилося до 20. Незважаючи на задовільну насінневу продуктивність, поновлення незадовільне.

Причини зміни чисельності
Вузька еколого-ценотична амплітуда, випалювання старики на схилах, заліснення. В останні роки — інтенсивне викопування для пересаджування на приватні ділянки.

Умови місцезростання
Карстові лійки, схили на межі лучностепових угруповань кл. *Festuco-Brometea* (союз *Cirsio-Brachypodium pinnati*), відслонень вапняків, гіпсангідритів та чагарникових угруповань. На ма-

лопотужних рендзинах у інсольованих умовах пд., зх., сх. схилів. Мезоксерофіт, кальцефіл.

Загальна біоморфологічна характеристика
Гемікриптофіт. Багаторічна сизувато-зеленувата рослина зі вкороченим кореневищем. Стебла прямостоячі, 60–150 см заввишки, прості, внизу голі, вгорі опушені. Нижні листки з крилатим, майже стеблообгортним черешком; пластинка листків широкояйцеподібна або еліптична, 10–18 см завдовжки, 8–12 см завширшки, сиза, цілокрая або трохи зубчаста, гола; інші листки сидячі, стеблообгортні. Кошики в густому гроноподібному суцвітті; обгортка циліндрична, дворядна, з 12–14 листочків; внутрішні листочки її ланцетні, 7–18 мм завдовжки, 2,5–3 мм завширшки, з перетин-

частими краями, на верхівці та по краю опушені, зовнішні — вузькі; після досягання плодів усі листочки обгортки зірчасто розпростерті; крайових язичкових квіток 8–10, віночок жовтий, з довгасто-еліптичним відгином; серединні трубчасті квітки численні. Сім'янки довгасті, п'ятигранні, голі; чубок з дуже коротких, жорстких зазубрених волосків. Цвіте в червні — до половини липня, плодоносить у липні.

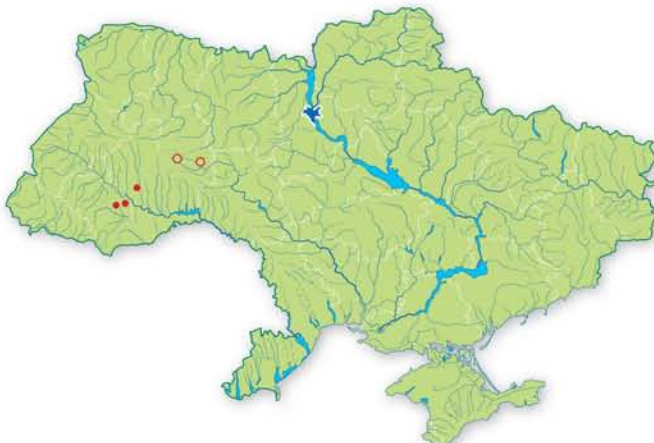
Режим збереження популяцій та заходи з охорони
Охороняється на території заказника «Лиса гора» поблизу с. Герасимів Івано-Франківської обл., але чисельність популяції критична. Необхідні пошуки нових популяцій та ренатуралізація виду. Заборонено збирання рослин, руйнування екоотопів.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах
Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення
Декоративне.

Основні джерела інформації
Дідух, Павлюк, 2008; Флора УРСР, 1962.

Автори: О.О. Кагало, Я.П. Дідух
Фото: В.С. Павлюк, В.В. Буджак (вставка)

ЯЗИЧНИК СИБІРСЬКИЙ (Я. БУКОВИНСЬКИЙ, Я. УКРАЇНСЬКИЙ)

Ligularia sibirica Cass. (*L. bucovinensis* Nakai;
L. ucrainica Minderova)

Родина Айстрові (Складноцвіті) — Asteraceae
(Compositae)

Природоохоронний статус виду
Вразливий.

Наукове значення

Реліктовий диз'юнктивно поширений вид на межі ареалу.

Ареал виду та його поширення в Україні

Бореальний євразійський вид, поширений на Далекому Сході, у Пд. Сибіру, Пн.-Сх. Європі; ізольовані оселища трапляються в Центральній, і Пд.-Сх. Європі. В Україні — Карпати та Мале Полісся. Адм. регіони: Вл, Рв, Ль, Тр, Зк, Чц, Хм.

Чисельність та структура популяцій

Більшість популяцій представлена лише кількома десятками генеративних особин, натомість численне чорногірське оселище охоплює біля 1,5 тис. квітучих рослин. Більша частина особин належить до підросту і вегетативної групи. Популяції із Зх. Полісся, Розточчя і Пн. Поділля зникли.

Причини зміни чисельності

Стан карпатських популяцій є досить стабільним, натомість помітне вимирання виду на рівнині зумовлене осушенням рідкісних карбонатних боліт.

Умови місцезростання

У Карпатах трапляється на висоті 1000 м н.р.м. у верхів'ях Білого Черемошу (Чивчинські гори) і в басейні потоку Лазещина (Чорногора). По-

пуляції приурочені до витоків кальценосних потоків (угруповання союзу *Cratoneurion commutati*, кл. *Montio-Cardaminetia*) та прилеглих вологих ділянок, що належать до союзів *Cardamino-Montion* і *Magnocaricion* (кл. *Phragmito-Magnocaricetia*). На Малому Поліссі трапляється на межі карбонатних осоково-гіпнових боліт (союз *Caricion davallianae*, кл. *Scheuchzerio-Caricetia nigrae*) у розріджених вільшняках. Реакція ґрунту в оселищах нейтральна. Пігрофіт, кальцефіл.

Загальна біоморфологічна характеристика

Гемікриптофіт. Багаторічна трав'яна короткочоренища рослина 70–120 см заввишки. Базальні довгочерешкові трикутні листки утворюють розетки. Стеблові листки піхва-

ві, напівсидячі. Стрункий квітконосний пагін несе 10–25, зібраних у китицю, кошиків з яскраво-жовтими язичковими квітками. Цвіте у липні, плодоносить у серпні. Розмножується насінням.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Занесений до Додатку Бернської конвенції. Трапляється в «Дермансько-Мостівському» РЛП (Рівненська обл.) і комплексній пам'ятці природи місцевого значення «Білий Потік» (Чернівецька обл.). Слід охопити охороною решту оселищ. Заборонено збирання, руйнування місць зростання, забір води, порушення гідрологічного режиму території, випасання.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення

Декоративне.

Основні джерела інформації

Андрієнко, Антонова, 1986; Андрієнко, Прядко, 2001; Кобів, 2004; Чорней, 1999; Convention on conservation of European wildlife and natural habitats, 1999; Kobil, 2005.

Автор: Ю.Й. Кобів
Фото: В.В. Буджак

ЧИХАВКА ЯЗИЧКОВА (ДЕРЕВІЙ ЯЗИЧКОВИЙ)

Ptarmica lingulata (Willd. et Kit.) DC.
(*Achillea lingulata* Waldst. et Kit., *A. alpina* Schur)

Родина Айстрові (Складноцвіті) — Asteraceae
(Compositae)

Природоохоронний статус виду
Рідкісний.

Наукове значення
Диз'юнктивно поширений високогірний вид на межі ареалу.

Ареал виду та його поширення в Україні
Карпатсько-балканський вид. В Україні — ізольовані місцезнаходження на Свидівці, Чорногорі і Мармароських горах. Адм. регіони: Ів, Зк.

Чисельність та структура популяцій
Популяції диференційовані залежно від рельєфу. В умовах заповідання у Чорногорі (г. Гутин-Томнатик), формуються великі популяції із переважанням генеративних особин, чисельність яких перевищує 1 тис. Натомість, значна частина популяцій є малочисельними, де більшість становлять вегетативні особини.

Причини зміни чисельності
Популяції негативно реагують на випасання, що пригнічує їх життєвість. Заповідання призводить до зростання чисельності.

Умови місцезростання
Мезофітні злакові угруповання порядку *Seslerietalia albicantis* поблизу скель та на схилах, збагачених карбонатами. Пошире-

ний здебільшого у високогір'ї, але на Свидівці й Чорногорі трапляється і на післялісових луках. Висотний діапазон 1200–2000 м н. р. м. Мезофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика
Гемікриптофіт. Трав'яна короткореневищна рослина. Кореневище повзуче, буре, розгалужене. Дорослі особини представлені кількома розетковими вегетативними і 1–4 генеративними пагонами. Листки 2–7 см завдовжки, лопатоподібні, пилчастозарубчасті, сидячі, крапчасті. Квітконосні пагони 20–45 см заввишки, прямі, рясно вкриті почерговими листками. Суцвіття щільний щиток, складається з 10–25 кошиків. Обгортки діаметром 6–7 мм утворені загостреними,

темно облямованими, рясноволосястими листками. Язичкових квітів 6–8. Язички білі, еліптичні, довжиною 4 мм. Сім'янки сплюснені, довжиною 2 мм. Цвіте у липні–серпні, плодоносить у серпні–вересні. Здатний до вегетативного розмноження, але переважає насіннєве поновлення.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони
Охороняється у Свидовецькому, Чорногірському і Мармароському масивах Карпатського БЗ, а також у заповідній зоні Карпатського НПП. Заборонено надмірне випасання.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах
Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення
Відомостей немає.

Основні джерела інформації
Флора УРСР, 1962; Чопик, 1976; Domin, 1929.

Автор: Ю.Й. Кобів
Фото: Ю.Й. Кобів

ЧИХАВКА ТОНКОЛИСТА (ДЕРЕВІЙ ШУРА)

Ptarmica tenuifolia (Schur) Schur
(*Achillea oxyloba* (DC.) Sch.Bip. subsp. *schurii*
(Sch.Bip.) Heimerl, *A. schurii* Sch.Bip.)

Родина Айстрові (Складноцвіті) — Asteraceae
(Compositae)

Природоохоронний статус виду
Рідкісний.

Наукове значення
Ендемічний вид з диз'юнктивним ареалом.

Ареал виду та його поширення в Україні
Пд.-сх.-карпатський ендемік, поширений у високогір'ї Карпат на території Румунії та України. В Україні — у Карпатах: на Свидівці (г. Близниця, Флантус), Чорногорі (г. Петрос, Піп Іван Чорногорський), Мармароші (г. Піп Іван Мармароський) та Чивчині (г. Мокринів Камінь). Адм. регіони: Ів, Зк.

Чисельність та структура популяцій
Для більшості популяцій характерні неповно-членні вікові спектри, без ювенільних та ім-матурних рослин, проте в ур. Флантус на Сви-дівці віковий спектр популяції повночленний. Щільність у більшості популяцій 5–10 парці-альних кущів на 1 м², на Флантусі — загальна чисельність близько 350 кущів.

Причини зміни чисельності
Обмеженість відповідних субстратів, випа-сання худоби та інші прояви господарської діяльності людини.

Умови місцезростання
Субальпійський та альпійський пояси на ви-соті 1800–2000 м н. р. м., на схилах різної екс-

позиції, переважно на слабо задернованих ділянках, у тому числі на відшаруваннях та осипищах, в угрупованнях асоціацій *Achilleo (schurii)-Dryadetum*, *Saxifragetum luteoviridis*, *Thymo- Festucetum amethystinae*. Мезофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика
Гемікриптофіт. Багаторічна трав'яна рослина з інтенсивно галузистими, довгими, тонки-ми, переважно горизонтальними корене-вищами, мичкуватою кореневою системою та висхідними безрозетковими надземними пагонами 5–20 см заввишки. Нижні стеблові листки лускоподібні, лінійні, 8–10 мм зав-довжки. Стеблові листки сидячі, в обрисі еліптичні, з двічі пірчаторозсіченими пластинками й лінійними чи вузьколінійними кін-

цевими частками 6–8 мм завдовжки. Кошики верхівкові поодинокі, 15–20 мм у діаметрі, з буро-коричневими листочками обгортки й білою оцвітиною. Цвіте у липні–серпні, пло-доносить у серпні–вересні. Розмноження переважно вегетативне, рідше насіннєве.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони
Охороняється у Карпатському БЗ. Доцільно встановити режим заповідності на Чивчині та моніторинг за усіма популяціями. Заборо-нено надмірне випасання, організацію місць рекреації.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах
Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення
Декоративне.

Основні джерела інформації
Біорізноманіття Карпатського біосферного запо-відника, 1997; Карпатські сторінки «Червоної кни-ги України», 2002; Малиновський, Крічфалушій, 2002; Малиновський, Царик, Кияк, Нестерук, 2002; ЧКУ, 1996; Чопик, 1976; Pawlowski, Walas, 1949; Zapalowicz, 1889.

Автори: С.М. Зиман, І.І. Чорней
Фото: Ю.Й. Кобів

